

worldspol.socio.msu.ru/biblioteka/8/part_2/O_ROZENAY.DOC.

12. Международные отношения: теории, конфликты, движения, организации [Текст]: учебное пособие / [под ред. проф. П. А. Цыганкова]. – М.: Альфа-М. ИНФРА-М, 2008. – 320 с.

13. НАТО обещает дальнейшую поддержку Украине. – 2016. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://korrespondent.net/world/worlddabus/3639798-nato-obeschaet-dalneishuui-podderzhku-ukrayne>.

14. Современные международные отношения и мировая политика [Текст]: учебник / [А. В. Торкунов и др.; отв. ред. А. В. Торкунов]. – М.: Просвещение, 2005. – 989, [1] с.

15. Kissinger H. Does America need a foreign policy?: towards a diplomacy for the 21st century [Text]: / H. Kissinger. – New York: Simon & Schuster, 2001. – 318 p.

Тараненко А. Г. Современные тенденции развития международной безопасности

В статье рассмотрены современные тенденции развития международной безопасности, претерпевающей на нынешнем этапе существенные изменения с учетом глобализационных процессов, увеличения числа акторов международных отношений и роста взаимозависимости между этими акторами. На основе проведенного анализа сделан вывод, что среди тенденций современного развития международной безопасности можно отметить рост влияния международных организаций в мировой политике, ограниченную трансформацию концепции государственного суверенитета, актуальность глобальной угрозы международного терроризма и распространение концепции «человеческой безопасности» наряду с национальной и международной безопасностью.

Ключевые слова: международная безопасность, международный конфликт, урегулирование конфликтов, неправительственные организации (НПО), новые транснациональные акторы, Организация по безопасности и сотрудничеству в Европе (ОБСЕ), Организация Североатлантического договора (НАТО), международный терроризм, человеческая безопасность.

Taranenko A. Current Trends of International Security

The article deals with the current trends of international security, which is currently undergoing significant changes due to globalization, the increasing number of actors of international relations and the growing interdependence between these actors. Based on the conducted analysis one can conclude that some of the current trends of international security are as follows: growing influence of international organizations in world politics, limited transformation of the concept of state sovereignty, relevance of the global threat of international terrorism and the spread of the concept of «human security» along with national and international security.

Keywords: international security, international conflict, conflict resolution, non-governmental organizations (NGOs), new transnational actors, the Organization for Security and Cooperation in Europe (OSCE), North Atlantic Treaty Organization (NATO), international terrorism, human security.

УДК 327

Лебеденко С. Б.

**ПРОБЛЕМАТИКА ДВОСТОРОННІХ ВІДНОСИН
США ТА ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ**

У статті розглядаються актуальні проблеми міждержавних відносин США та Великої Британії. Протягом довгого часу головним союзником США на міжнародній арені залишалося Сполучене Королівство, проте, наразі у відносинах двох держав виникають певні протиріччя.

Ключові слова: США, Велика Британія, зовнішня політика, міжнародні відносини

Вперше про «особливі відносини» між Великою Британією і США заявив ще Вінстон Черчилль у своїй знаменитій промові у Фултоні в березні 1946 року, закликавши до створення асоціації народів, які розмовляють англійською мовою. За його словами, це було необхідно для встановлення особливого партнерства між Британською Співдружністю і імперією, з одного боку, і Сполученими Штатами, з іншого. У 1949 році саме Вашингтон і Лондон виступили головними ініціаторами створення блоку НАТО, а під час прем'єрства Маргарет Тетчер співпраця двох близьких союзників досягла найвищої точки за всю історію.

Незважаючи на незрівнянну міжнародну політичну вагу, вісь Вашингтон-Лондон з часів Другої світової війни лежала в основі системи зовнішньополітичних відносин США. Довгий час Велика Британія була головним союзником США. Відносини двох країн офіційно іменувалися особливими. Однак в останні роки цей статус втрачає реальний зміст, а Вашингтон став приділяти більше уваги іншим державам. Звичайно, Сполучені Штати і Британію багато що пов'язує і сьогодні, а лідери двох країн демонструють чудове особисте взаєморозуміння. За винятком найближчих сусідів США, Туманний Альбїон привертає найбільшу кількість американських туристів і студентів. Велике взаємне проникнення культур, об'єднаних не тільки мовою, але й загальним історичним минулим.

Наразі можна спостерігати певний спад у відносинах двох держав. У 2010 р. комітет зі закордонних справ Палати громад виступив з рекомендацією не використовувати більше термін «особливі відносини» для опису американо-британських зв'язків, зазначивши, що політика Великої Британії повинна ґрунтуватися на національних інтересах і почутті реальності [8]. Свій внесок в це вніс і сам Вашингтон, коли держсекретар Джон Керрі закликав до «особливих відносин» з Китаєм, Францією, Японією та Ізраїлем [6]. Подібні настрої політиків поділяються і звичайними громадянами. У 2013 році «Бі-Бі-Сі» провело опитування згідно яким 67% британців вважають, що термін «особливі відносини» між США та Британією наразі не релевантний у сучасному світі [11]. Американські політологи з Ради з міжнародних відносин в тому ж році, відповідаючи на питання дослідного центру «Pew Research», дійшли висновку, що «особливі відносини» не такі «особливі» коли справа доходить до громадської думки. Британська та американська громадськість дійсно в цілому згідна з багатьох міжнародних питань. Але вони відрізняються від деталей, пов'язаних з основними проблемами зовнішньої політики [10].

Дослідники називають безліч причин взаємного охолодження. Вашингтон оголосив про розворот в бік Азії, став більш прагматично підходити до пошуку партнерів, а також всіма силами намагається перекинути тягар витрат, пов'язаних з роллю світового поліцейського, на чужі плечі. У цьому сенсі Велика Британія з її скорочуваними оборонними витратами, небажанням втягуватися в масштабні військові операції (спадщина часів Тоні Блера і іракської кампанії), а також наростаючими євроскептичними настроями, з точки зору США, просто втрачає цінність як союзника.

Найбільш очевидним протиріччям нині є питання про членство Лондона в Євросоюзі. Раніше Девід Кемерон заявив, що Велика Британія протягом найближчих п'яти років проведе референдум з питання про відносини з Брюсселем [3]. Одночасно він дав зрозуміти, що зараз уряд готує спеціальний план щодо зміни структури взаємодії з спільнотою, за допомогою якого Лондон спробує повернути національному парламенту частину суверенних повноважень, раніше переданих під юрисдикцію єдиних органів ЄС. Кемерон пообіцяв британцям, що з приводу Європи будуть серйозні переговори. У той же час прем'єр підкреслив, що результат цих консультацій не вплине на дату проведення референдуму, і голосування не буде перенесено [3]. Велика Британія прагне вийти з ряду загальних сфер діяльності ЄС для того, щоб посилити позиції національного парламенту. В ідеалі Британія хоче входити в єдину економічну зону ЄС, але всі інші сфери залишити в компетенції власного парламенту. Однак євроскептицизм підданих Єлизавети II не знаходить розуміння в США, які вже однозначно дали зрозуміти, що виступають за сильну Велику Британію у складі сильного ЄС. Про це ж в ході офіційного візиту до Лондона в лютому 2013 році заявив і Джо Байден. «Ми впевнені, що співтовариство стає сильнішим від участі Великої

Британії, так само як і саме королівство» [12]. В ході консультацій в Лондоні Дж. Байден заявив, що у США склалося відмінне партнерство з Великою Британією. Звичайно, є, що обговорювати, адже інтереси двох країн тісно пов'язані. Віце-президент підкреслив, що діалог з королівством є найбільш відкритим серед усіх інших партнерів США. Особливу увагу в ході візиту Дж. Байден відвів зближенню позицій Великої Британії і США у зовнішньополітичній сфері. У Лондоні віце-президент обговорив нинішній міжнародний порядок денний, в тому числі і співпрацю двох країн у підтримці військових операцій в Афганістані і Малі. Не поспішати закликає і Барак Обама, який упевнений, що в національних інтересах Велика Британія залишається частиною ЄС, змінивши при цьому саму структуру цих відносин. Президент Б. Обама вже заявив, що буде серйозніше ставитися до Великої Британії, яка знаходиться всередині Євросоюзу, а не зовні. Торговий представник США Майкл Фроман також зазначав, що США не зацікавлені в проведенні переговорів на тему сепаратної угоди про вільну торгівлю з Великою Британією. Сьогодні Вашингтону вигідний сильний союзник в особі ЄС, який готовий взяти на себе частину витрат з підтримки глобального порядку. І все частіше Вашингтон вдається до допомоги Німеччини, провідного гравця на континенті. При цьому в Білому домі не можуть не усвідомлювати, що Берлін далеко не такий поступливий партнер, як Лондон.

Небезпека проведення більш незалежної зовнішньої і оборонної політики, політики в галузі безпеки з точки зору підтримки союзницьких відносин з США явно перебільшена частиною британського політичного і військового істеблішменту. Усі пам'ятають відмову Туреччини пропустити по своїй території американські війська для вторгнення в Ірак, однак вже через місяць Колін Пауелл відвідав Стамбул для залагодження розбіжностей. Небезпека впасти між атлантичним і європейським «стілцями» зберігається, проте Британія володіє унікальним досвідом спілкування по обидві сторони Атлантики, який в руках досвідченої дипломатії може принести істотні плоди [1, с. 83-86].

Партнерство у військовій сфері залишається одним із позитивних моментів у двосторонніх відносинах. Протягом останнього десятиліття Велика Британія була однією з найбільш активних у військовому відношенні держав Заходу – за кількістю задіяних сил в іракській і афганській операціях вона поступалася лише США. Сполучене Королівство як і раніше одне з головних учасників системи зі збору розвідувальної інформації, в яку входять Сполучені Штати, Велика Британія, Австралія, Канада і Нова Зеландія. У той же час плани Лондона з подальшого скорочення свого контингенту в Афганістані, як видається, особливого ентузіазму в Білому домі не викликали. Однак, як зазначав у цьому зв'язку глава МЗС королівства Вільям Хейг, що з питання врегулювання кризи в Афганістані Велика Британія згодна з позицією США висловленої з тодішнім держсекретарем Хілларі Клінтон: воно можливе на основі поєднання політичного процесу і військових зусиль. В. Хейг підкреслював, що мир в Афганістані не може бути досягнутий лише військовими засобами. Ці зусилля, за словами глави британського МЗС, повинні супроводжуватися політичними реформами, які дозволять залучити талібів до мирного врегулювання в Афганістані, визнання ними конституції країни, розриву співпраці з «Аль-Каїдою».

Позиції сторін залишаються близькими і з питання врегулювання близькосхідного конфлікту. Він повинен бути вирішений на основі повернення Ізраїлю до кордонів 1967 року, а також переговорів з метою проголошення Єрусалиму столицею двох держав – ізраїльської та палестинської, заявив раніше В. Хейг. Дотримання цих умов необхідно для вирішення конфлікту зовнішньополітичного відомства Великої Британії. Такий підхід чинить додатковий тиск на Ізраїль, проте обидві сторони в даному випадку повинні піти на компроміс. «Ми повинні визнати в той же час законну стурбованість Ізраїлю проблемами своєї безпеки» [9], – сказав В. Хейг, додавши, що тверда позиція, зайнята президентом США, підтримується Сполученим Королівством.

Втім не варто перебільшувати і ступінь розладу у відносинах двох держав. У вересні 2014 р. на саміті НАТО в Уельсі президент США Б. Обама та прем'єр-міністр Сполученого Королівства Д. Кемерон виступили зі спільною статтею в британській газеті «The Times», в

ній йдеться про те, що НАТО має забезпечити сталу присутність у Східній Європі, підкріплену сухопутними, повітряними, морськими і спеціальними силами швидкого реагування, які можуть бути оперативно розгорнуті в будь-якій точці земної кулі. Тільки 4 держави-члена НАТО, в тому числі Британія і Америка, виконують план, виділяючи 2% ВВП на оборону. Президент США і прем'єр-міністр Великої Британії закликали партнерів по НАТО виконати взяті на себе зобов'язання виділити не менше двох відсотків ВВП своїх країн на оборонні потреби з метою демонстрації непохитної колективної рішучості союзу, щоб дати чітко зрозуміти Росії, що Альянс завжди буде дотримуватись своїх зобов'язань по колективній самообороні, передбачених 5 Статтею уставу НАТО. Автори заперечують тим, хто вважає, що Захід не повинен протистояти загрозам з боку Росії та нестабільності від Північної Африки і Сахеля до Близького Сходу, або сумніваються, чи зможе НАТО адаптуватися. НАТО здатне адаптуватися, впевнені Кемерон і Обама. Д. Кемерон і Б. Обама також зауважують: «Ми повинні використовувати всі ресурси, наявні в нашому розпорядженні: військові, економічні та політичні» [5]. Сполучені Штати і Велика Британія не відступлять від свого наміру дати відсіч угрупованню «Ісламська держава», що злочинствує в Іраку і Сирії, яке обезголовило двох заручників – американців і погрожує смертю ще одному заручнику – британцеві. «Терористи сильно помиляються, думаючи, ніби ми похитнемося, зіткнувшись з їх погрозами. Кровожерливим вбивцям не залякати такі країни, як Британія та Америка. Слід також співпрацювати з міжнародними організаціями типу ОБСЄ», – заявили лідери двох країн[5]. Автори наголошують на потребі визнати, що можна і потрібно використовувати всі важелі, в тому числі важелі поза альянсом, такі як економічний натиск, який зараз виявляється на економіку Росії. «Коли ми діємо спільно, ми сильніші, будь то опір Росії чи протистояння ІДІЛ», – підсумовують Д. Кемерон і Б. Обама[5]. За їх словами, НАТО можна вмонтувати в ефективнішу мережу безпеки, яка стимулює стабільність у всьому світі. Позиції двох держав щодо Росії повністю співпадають. Б. Обама та Д. Кемерон незадоволені агресією Росії в Україні і планують продовжувати санкційну політику і надалі. Дії Росії на сході України загрожують США та Великій Британії. Вони попередили ЄС про несвоєчасність пом'якшення санкцій, а на спільній прес-конференції у Вашингтоні заявили: «Росія стала на шлях порушення міжнародних правил. Важливо, щоб це розуміла кожна країна в Європі, і ніхто не забував нашої історії» [2].

Тепер, коли жахливі теракти в Парижі підіграли побоювання нових терористичних актів на території Європи, Кемерон має намір поліпшити «особливі відносини» Лондона з Вашингтоном, він знову висунув ту ж саму пропозицію про можливість участі в активній військовій операції в Сирії, яка було відкинута 2 роки назад. Минуле небажання Великої Британії стати пліч-о-пліч з США в Сирії обумовлено пам'яттю про вторгнення в Ірак сил коаліції під керівництвом США в 2003 р. під надуманим приводом необхідності знищення зброї масового ураження, яка так і не була знайдена. Британський парламент обережно ставиться до прийняття рішень про застосування військової сили, особливо з урахуванням відсутності запрошення з боку уряду країни або чіткої рекомендації Ради Безпеки ООН. З вересня 2014 р. у прем'єр-міністра був дозвіл від парламенту завдавати повітряних ударів лише по цілям ІД в Іраку, тепер ця операція розширена і на сусідню Сирію.

Велика Британія, залишаючись лояльним союзником США, одночасно ставила собі за мету домогтися лідируючої позиції в Європі. Америко-британське партнерство, насправді, все більш позбавляється реального змісту, хоча б вже з тієї простої причини, що США чим далі, тим більше перемикають свою увагу на Азію, і, перш за все на Азіатсько-Тихоокеанський регіон. Політики країни регулярно підкреслюють, що майбутні економічні та стратегічні виклики для США, ймовірно, походять з іншого боку Тихого океану, а не з Європи. Б. Обама у цьому зв'язку навіть як-то назвав себе «першим тихоокеанським президентом» [4], чітко окресливши найближчі перспективи політико-економічного співробітництва своєї країни. Велика Британія, тим не менш, тішить себе надією на те, що для неї США зроблять виняток з урахуванням військової потужності Сполученого Королівства, яка, правда, теж досить швидко слабшає. Справа в тому, що останнім часом

країна бере на себе більше, ніж вона в змозі винести в умовах політики жорсткої економії, яка вимагає від уряду серйозного скорочення оборонного бюджету.

Все це дозволяє говорити про те, що в найближчому майбутньому формат відносин Лондона і Вашингтона навряд чи зазнає суттєвих змін. Втім, і про якісь прориви говорити у цьому зв'язку не доводиться – в основному через те, що давні партнери за довгі роки співпраці вже занадто добре вивчили один одного і фактично не бачать перспектив у ще більшому зближенні. Крім того зовнішня політика Великої Британії все більш втрачає зв'язок з реальними умовами в країні і в світі і фактично зводиться до проголошення гасел, не підкріплених можливостями для їх реалізації. Проблема полягає в тому, що Д. Кемерон хоче, щоб Велика Британія і далі поводила себе як велика держава, і це в умовах, коли країна все більш і більш позбавляється важелів для цього.

Протягом десятиліть всі уряди країни вірили в «особливі відносини» з США; погоджувалися з тим, що Велика Британія повинна знаходитися у центрі Європи; хотіли, щоб країна завдавала більш потужні удари, ніж дозволяє її вагова категорія; поводитися як серйозна світова держава, включаючи підтримку статусу Лондона як «світової фінансової гавані». Ці чотири гасла як і раніше звучать на Уайтхоллі і формують політику країни, але кожен з них вже втратив зв'язок з реальністю. Разом з тим, незважаючи на коливання в англо-американському співробітництві, Велика Британія завжди прагнула зберегти «особливі відносини» зі США. Лондон добре розуміє, що навряд чи зможе самостійно, без допомоги Америки, забезпечити свої інтереси в регіонах поза межами Європи.

Використана література:

1. Терентьев А. А. Британия Дэвида Камерона [Текст] / А. А. Терентьев // Мировая экономика и международные отношения. – 2012. – № 1. – С. 81–88.
2. Британія та США продовжать тиснути на Росію – Кемерон [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/01/16/7055345/>. Назва з екрана.
3. У Великобританії проведуть референдум про відносини з Євросоюзом / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dt.ua/WORLD/u-velikobritaniyi-provedut-referendum-pro-vidnosini-z-yevrosoyuzom.html>. Назва з екрана.
4. Allen M. 'America's first Pacific president' / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politico.com/story/2009/11/americas-first-pacific-president-029511>.
5. Cameron D. and Obama B. We will not be cowed by barbaric killers / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thetimes.co.uk/tto/opinion/columnists/article4195915.ece>.
6. Scheinmann G. and Cohen R. The Not-So-Special Relationship / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.the-american-interest.com/2014/06/05/the-not-so-special-relationship/>.
7. Slack M. In Munich, Vice President Biden Highlights Transatlantic Relationship with European Allies / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.whitehouse.gov/blog/2013/02/06/munich-vice-president-biden-highlights-transatlantic-relationship-european-allies>.
8. Special relationship between UK and US is over, MPs say / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/8590767.stm.
9. Spillius A. William Hague calls on Israel to drop its negative stance on Egypt / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/8312527/William-Hague-calls-on-Israel-to-drop-its-negative-stance-on-Egypt.html>.
10. Stokes B. A Not So “Special Relationship” Relationship / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pewglobal.org/2013/12/17/a-not-so-special-relationship/>.
11. Syria crisis: MPs 'right to reject military action' - BBC poll / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/news/uk-23931479>.

12. US vice president Joe Biden to lunch with Cameron today / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/news/politics/9849258/US-vice-president-Joe-Biden-to-lunch-with-Cameron-today.html>.

Лебеденко С. Б. Проблематика двусторонніх отношений США и Великобритании

В статье рассматриваются актуальные проблемы межгосударственных отношений США и Великобритании. В течение долгого времени главным союзником США на международной арене оставалось Соединенное Королевство, однако, сейчас в отношениях двух государств возникают определенные противоречия.

Ключевые слова: США, Великобритания, внешняя политика, международные отношения

Lebedenko S. The Issue of Bilateral Relations Between the USA and the Great Britain

The article deals with topical issues of interstate relations of the USA and the UK. For a long time the United Kingdom was the main US ally in the international arena, however, currently there are certain contradictions between two states.

Keywords: USA, UK, foreign policy, international relations

УДК 327.8(438)

Процюк М. В.

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ ПРІОРИТЕТ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

У статті проаналізовано публічну дипломатію як зовнішньополітичний пріоритет Республіки Польща та його вплив на формування і підтримання позитивного іміджу держави на міжнародній арені. Простежується еволюція державного підходу до реалізації ідеї публічної дипломатії в урядових інституціях Польщі від 90-х рр. ХХ ст. і до сьогодення. У статті визначаються переваги і недоліки запозичення польського досвіду, спираючись на висновки Верховної контрольної палати Польщі.

Ключові слова: публічна дипломатія, «м'яка сила», культурна дипломатія, зовнішня політика Польщі, міжнародний імідж.

Польща як постсоціалістична держава значною мірою є прикладом для України щодо успішного проведення реформ перехідного періоду насамперед в економічній сфері. На шляху до євроінтеграції Україна нерідко звертається до досвіду своєї західної сусідки, яка пройшла схожий шлях і у 2004 р. стала членом Європейського Союзу. У польському поступі до лав «європейських демократій» і нині у плані позитивного позиціонування себе на міжнародній арені важливу роль відіграє ефективне застосування вагомого арсеналу інструментарію «м'якої сили», що знаходить вияв у стратегічно продуманій державній політиці у цій сфері. Значний поштовх до потужного теоретичного, концептуального й інституційного розвитку інструментів «м'якої сили» дало президентство Польщі у Раді ЄС у 2011 р. та проведення футбольного чемпіонату «Євро – 2012». Ці події розглядалися керівництвом держави як більш ніж вдала нагода вкотре заявити про себе на міжнародній арені та налагодити систему «м'якого» впливу на своїх іноземних партнерів.

Натомість Україна тривалий час не надавала належної уваги власній «м'якій силі», проводячи міжнародну співпрацю з іншими державами за старою, виробленою в радянські часи схемою у формі гуманітарного співробітництва. Лише події останніх років, зокрема, Євромайдан, «Революція гідності», анексія Криму та триваюча АТО на Сході зумовили зміну бачення українського керівництва у даному напрямі. Нарешті відбулася артикуляція ідеї «м'якої сили» у державні органи влади. Було створено Управління публічної дипломатії при Міністерстві закордонних справ України та заплановано відкриття Українського Інституту (чи Інституту Тараса Шевченка) при Міністерстві культури України. Видається, що таким